

Nõo keskkooli direktor ENN LIBA

Arvan, et see oli mõtlemapanev õpikongress. Jäi mulje, et kui me räägime haridusest kui vahendist ja haritusest kui eesmärgist, siis õpetajate hulgas on haritust sageli kaunis vähe. Taseme erinevus lõi välja ka ettekannete kuulamisele ja üksikutele äärmuslikele seisukohtadele reageerimisel.

Hea oli see, et inimestel lasti end tühjaks rääkida. Näiteks sektsioonides said rääkida äärmuslased, kes avaldasid oma seisukohti vahjuhäälselt ja kohapealt, järgimata reglementi. Aga dokumendid võeti siiski vastu asjalikud ja edasi viivad.

Mind hämmastas, et õpetajate hulgas on marginaalseid, juurteta isikuid, kel puudub kultuuritaust ja kes teevad vulgaarinternationalistlikke avaldusi. Näiteks üks Kasahstani noormees (TASSi teadaandes teda ei märgitud). Üllatas, et saal reageeris talle küllaltki tormiliselt. Ehk tuli aga seegi kasuks: kui inimesed järele mõtlevad, on ehk mõnelgi häbi oma reageeringu pärast.

Töökasvatuse ja kutseorientatsiooni sektsioonis koostasime Endel Holmiga materjali, mille andsime sekretariaati. Rääkisime selles rohkem kasvatusprobleemidest. Sektsiooni kuulus aga palju nõ. rauamehi, tööõpetuse õpetajaid ja ÕTKde meistreid, kes hakkasid nõudma oma töövahendeid, soodustusi jms. ning kasvatusest oli üldiselt vähe juttu. Minu arust just kasvatuse ongi oluline, kui me räägime kooli humaniseerimisest ja demokraatiseerimisest. Vastuvõetud soovitusel rääkisid siiski kasvatustööstajad. Ühesõnaga, rauamehed said rääkida ja dokumendid said õiged. Kusjuures meie sektsioon oli üks vähesi, kus lõppdokument võeti vastu ühel häälel. Sektsiooni esialgne juhataja plaksutati maha, juhutama hakkas kosmonaut Serebrjov: autoriteetne, tark ja konkreetne mees, kellega töö laabus.

Meil öeldakse, kui miski hakkab lõrri minema, et jätke emotsioonid, rääkige asjast. Aga asjad unuvad, mällu jääb ikka see, kas esineja suhtus hästi või halvasti.

Lõppkokkuvõttes on mul muljed head. See oli üldse esimene haridustöötajate üleiliduline kogunemine, kus olid koos kõik lasteaiast kõrgkoolini ja paramatult vaatasime teisi kõrdepilguga.

Aga jõuti ühistele seisukohtadele ja uueks aastaks on minu meelest tööd küll. Me ei läinud sinna väga tahtma ja nõudma. Selle, mille ette panime, selle saime. Paljudel oma seisukoht puudus, meil oli see olemas. Kui meil lastakse nii edasi tegutseda, on mänguruumi küllalt.

Jagodin püüdis kõigest väest ja tundub, et ta toetus tugevasti Baltikumile. Väga mõjukalt esines Leedu professor Lutikas. Ta mängis täpselt nende leludega, mis seal olemas olid. Kui mõni ütleb, et Kreitzberg oli liiga akadeemiline, siis sellele osale publikust, kes asju määrab, jõudis see ettekanne kohale.

Meie tase, kuna meil oli oma platvorm, oli üldisest natuke kõrgem ja see on väga oluline. Sest see tase on määrav. Pärast seda intensiivset tööd, mis meil on poolteist aastat tehtud, ei tohi me maha istuda ja rahule jääda. Me peaksime sama auruga edasi minema.

TRÜ dotsent MARJU LAURISTIN

Kõige halvem mulje jäi päris algusest: hariduskongressi avajad ja esimene valitsustervituse ütlejad unustasid ära selle, mille peale kõik mõtleb. Armeenia delegatsioon ise pidi tegema ettepaneku mälestada leinaseisakuga maavärinas hukkunud õpilasi ja õpetajaid.

Ootuspärane, kuid väga masendav oli näha õpetajate ja haridustöötajate hulgas, kes peaksid ju olemas vaimuvalguse edasiandjad, sõjaka vaimupimeduse kandjaid. Kasvõi meie, ühiskonnaõpetuse ja ajaloo sektsioonis. Kui seal valduseks läks, oli mitmeid esinejaid, kes kõigest hingest püüdsid vana au sisse tõsta. Ja ka suurel plenaaristungil oli näha, kui kergesti leidsid vastukaja stampid ja kuidas ka õpetajate kongressil kujunes välja mass. Mass, kes järgnes ka odavatele demagoogiavõtetele. See oli ootuspärane, kuid näha kurb.

Samaga on seotud ka rõõmustav pool. Oli küllalt palju neid, kes sellele südilt vastu hakkasid, kes tulid välja väga radikaalsete ja kompromissitute mõtetega ning nad kõik polnud sugugi Baltikumist. Eriti meeldisid mõned noored maakoolide õpetajad. Kujune-

erinevad programmid saavad varem läbi mõeldud ja palju vähem jääb juhuse hooleks. Lihtsat mehaanilist hääletamist, enne valmis tehtud dokumentide vastuvõtmist vist enam ei õnnestu korraldada.

Tartu meditsiinikooli õpetaja TAIVE KUDU

Huvitav oli Kongresside Paale suures saalis jälgida, kuidas toetati ühte või teist sõnavõtjat. See määratles delegaadi täpselt ära, suhtumine oli selge. Vanal moel ükskõiksest kuulajaid oli väga vähe. Selline kaasaelamine tegi ka muret, sest kõige tormilisema vastuvõtu said ikka need võltsinternationalismist ja suurest patriotismist rääkijad, kelle jutus polnud midagi huvitavat ja uut. Muret tekitas ka see, et Nikolai Tšurinil ei õnnestunud alguses kõiki meie platvormi punkte. Näiteks näi-

ning neid ei saa lapsendada. Peresse kasvatada võtmine on nende arengu seisukohalt väljapääs.

Natuke oli juttu ka minu tegevusvaldkonnast, nn. tervetest lastest. Teada on, et kolmandikul kooliminejaist lastest on tervisehäired ning kolmandikul koolilõpetajaist neid pole. Seega saavad nad need häired kooli ajal. Kuidas neid ennetada, seda ma uuringi. Keegi ütles väga tabavalt laste vaimsest ja füüsilisest tervisest rääkides, et me pole seni aru saanud, et lapsed on nagu erinevad puud. On pihlakalaps, kaselaps, tammelaps, aga meie, kasvatajad, pügame neist heki.

Hea mulje jäi, et paljud inimesed said oma mured ära rääkida. Samuti oli hea kuulda meid ära saatnud Liidu hariduskomitee töötajalt, et nad nägid kongressi ettevalmistamisega hulga vaeva, aga nüüd põhitöö alles algab. Vaja on kõik kirjad läbi lugeda, grupeerida ja ka vastata.

TRÜ doktorant PEETER KREITZBERG

Parim mulje oli, et on toimunud vaadete polariseerumine. On hakatud aru saama, et internationalism pole võimalik, kui inimene ei austa oma kodu, oma rahvast, oma keelt. Juba on paljud võimelised mõistma suveräänsus- ja eraldumistaotlusi.

Hea mulje jäi vastvalitud haridusnõukogu tööst lõppresolutsiooni kallal pärast kongressi lõppu. See tehti põhjalikult ümber ja võib öelda, et meie delegatsiooni ettepanekuid arvestati oluliselt. Päril lõpus pakkus Elsa Gretškina hinnangule «Seoses sellega, et rahvussuhete keerukust on alahinnatud, on tekkinud nationalismi ilmingud» täienduseks ka šovinismi ilmingud. Oli ka teine oluline asi, mis ta esitas. Praegu räägivad Liidu Hariduskomitee mehed palju hariduse demokraatiseerimisest. Kuid nende meelest on demokraatia see, et on olemas Liidu hariduskomitee ja koolid. Liiduvabariigi tase puudub. Meie saime lõppresolutsiooni sisse suruda, et tuleb luua tingimused demokraatlikeks otsusteks, suurendada oluliselt vabariikide autonoomiat. Sisse läks ka see, et peame looma kooliühenduseks eksperimentaalpiirkonnad ja pedagoogikat territoriaalselt arendama.

Eredaimaid muljeid oli Leedu professori Lutikase esinemine. Tema käsitles väga oskuslikult auditooriumi. Mina esinesin esimesel päeval ja auditooriumi taju ei olnud. Üldse oli seal õhkkond nagu Gruusia pulmas. Mingit tõsisemat teksti polnud mõtet rääkidagi. Rahvas läks kaasa kalambuuritsejate ja teravmeelitsejatega.

Osalesin hariduse humaniseerimise sektsioonis. Kahju oli selle juhust Roman Bõkovist, kes ise oli probleemid väga läbi tunnetanud. Seal karjuti üksteisest üle, plaksutati esineja pärast kaht minutit maha. Kui seltskond, kes tunneb vajadust humaniseerimisest rääkida, ei suuda üksteise suhtes minimaalselt humanne olla, no kellega siis tööd teha.

Meie maa haridusajades on tekkinud mingi faasinihe. Meie siin olemas oma hariduse puuduste üle juba küllalt kalambuuritsenud, meile ei paku see enam huvi. Meie tahame öelda, et aitab, mehed, aeg on tööle hakata. Aga seal pole poolel veel üldse ärganud, nad ei saa millestki aru. Kongressi keskmine tase oli meie õpetajate kongressi ärkamisaja laadne.

Ebameeldivalt üllatas, et kõige kõvema aplausi teenis internationalism selle kõige halvemas mõttes rääkinud Kasahhi poiss. Imelik, et selle peale aplodeerisid ka meie esistunud armeenlased. Näib, et maavärin on nad desarmeeri-

nud ka rahvusküsimuses. Nüüd, kui kõik neid aitavad, ei saa nad ilmselt tükk aega välja tulla oma identstust taotleva armeenia rahvusena.

Vana kaotamise hirm on suur. Haridusnõukogus soovis üks mees tõsimeeli, et pane me igale poole škola ette leinuskaja, nagunii on termin kommunistitseskoje vospitanije kadunud.

Makarenkot püüti igati kibik tōsta. Olgu olla kõva distsipliin. See on oskamatus demokraatlikult elada. Ma arvan, et just see oskus ongi inimkonna põhilisi saavutusi.

Praegu on alanud, nagu vist Rajangu ütles, omamoodi jääminek. Kõikjal ragiseb ja keegi ei tea, millele see välja viib. Kongressilt jäi mulje, et meil ei tasu mingil juhul olla käegalõtmise meeleolus, et oh, mis me teeme, nagunii ei lähe läbi. Praegu, jäämineku ajal, võib üks kui teine asi läbi minna, nagu Gretškina pakutud šovinismgi. Paljudel asjadel puuduvad vastureageerimiseks argumendid, sest otsustajad pole ilal selle peale tulnud, et keegi võib millegi niisugusega välja tulla. Praegu on paras aeg proovida õigeid asju läbi suruda.

Olenurme keskkooli direktor TARMO KERSTNA

Parim mulje on Jagodini ettekandest. Ta rääkis põhimõtteliselt sama mis Tallinnaski. Muidugi, ega me ideaali saagi loota.

Veel oli meeldiv, et meiega ühasuguseid seisukohti rahvuskoolist ja rahvusharidusest ütlesid välja ka Valgevene, Gruusia, koiste Balti vabariikide ning kohati Venemaa oblastite esindajad. Oli väga häid ettekandeid, nagu ÜLKNU esimese sekretäri Mironenko, Javtšenko, Bõkovi ja Afanasjevi omad.

Kongressi kuluaarides meil väga palju suhtlemist ei olnud, meid tunti vähe. Põhiliselt rääkisime lähemate naabrite delegaatidega. Mulje sellest, mis suur Venemaa mõtleb, sai rohkem sektsioonides tehtu põhjal. Maakooli sektsioonis oli näha, et maakool on kogu Liidus väga nõrk ja vilets, probleeme on tohutult. Nende hulgas ka selliseid, mis meil on ammu lahendatud.

Halvim mulje minu arvates oli delegaatide distsiplineerimatus, kasvatamatus ja kõneleja vastu austuse puudumine. Ei suudetud ära kuulata ka neid ettekandeid, mis sundisid kaasa mõtlema või mis olid senisest stambist erinevad. Oli ükskuid täiesti stalinistlikke seisukohavõtte, umbes nii, et intelligentsidega on koolis raske töötada, muudkui takistavad. Pedagoogika akadeemia sõnavõtetest jäi mulje, et värsked tuuled pole seal seni puhunud. Resolutsiooni lõppteksti pole veel näinud, aga kuuldavasti on öeldud, et dokumendid on näidised, mitte tüüp-. Rahvuskooli ja hariduse väärtustamise mõtted said ka sisse. Nii et asjad tunduvad praegu soodsad.

Kongress täitis enam-vähem need lootused, millega sai sinna mindud ja ega selline suur ja heterogeenne seltskond olegi võimaline midagi väga eneoletamatult vastu võtma. Kongressil moodustati kongressidevaheliseks tööorganiks Liidu haridusnõukogu. Meilt läks sinna Peeter Kreitzberg. Seal on kokku sadakond inimest. Põhiliselt on see muidugi Vene Föderatsiooni ja Kesk-Aasia liiduvabariikide nõukogu, sest neil on kõige rohkem. Leidsime Moskvast, et kui meie esindaja sinna nõukokku läheb, siis mitte üksinda, vaid ekspertide grupiga. Meie hariduskomitee peab olema suuteline Peeter Kreitzbergi ekspertidega kindlustama ja nende hulgas peaks olema kindlasti jurist, siis on sellel töö mõtet.

Parimad ja halvimald muljed hariduskongressilt

